

יסודות סוכה

שיעור שנים עשר

מצות הנענועים

מקורות

- א. גמ' לז: לח. "מתני'... לאיגרוויי ביה"
- ב. תוס' לז: ד"ה בהודו
- ג. רא"ש פ"ג סי' כו "...וה"נ לענין נענוע"
- ד. מאירי לז: ד"ה אמר המאירי, וד"ה ולענין תכונת
- ה. רמב"ם הל' לולב פ"ז ה"ט-י; [הגהות מיימוניות שם, אות ס]
- ו. שולחן ערוך סי' תרמד סעי' א; ביאור הגר"א שם, ד"ה דמברכין; שולחן ערוך סי' תרנב סעי' א; משנה ברורה שם, ס"ק ד
- ז. ביאור הר"פ פערלא לספר המצוות לרס"ג מילואים סי' ה "ולפי זה נראה ברור... גם הנענועים"

מאירי לז: ד"ה אמר המאירי, וד"ה ולענין תכונת

אמר המאירי, 'היכן היו מנענעין' וכו', שאלו בגמרא: 'נענוע מאן דכר שמיה', כלומר שעיקר הדבר ודאי בנטילה הוא, וכמו שאמרו 'מדאגבהיה נפק ביה', והיכן מצינו שיהא צריך נענוע בנטילה עד שהוא שואל היכן מנענע, והשיבו שהוא מוסב על מה שאמרו במשנה 'לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע' ופירשנו בה וכדי לנענע, ומתוך כך הוא שואל היכן היו מנענעין, ור"ל מלבד הנענוע שהוא מנענע בשעה שבא לברך עליו לצאת ידי חובת נטילה, שעל אותה נטילה אין מקום לשאול היכן, אלא שבאיזו שעה שביום שהוא רוצה מברך ונוטל ומנענע, אלא שקבלה היתה בידם שאף בתוך ההלל היו מנענעים להתעוררות שמחה, ועל אלו הוא שואל היכן. ולא הוצרך להזכיר במשנה שבשעת הברכה צריך נענוע, שקל וחומר הוא, אם במקומות שבתוך ההלל צריך כל שכן בשעת הברכה שהוא עיקר, ובהדיא אמרו: 'המשכים לצאת בדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה', וודאי על הנטילה שהוא נוטלו לצאת בו הוא אומר כן דומיא דשופר....

ולענין תכונת הנענוע והביאו בגמרא מה שנאמר במסכת מנחות בפרק כל המנחות בתנופת שתי הלחם ושני כבשי עצרת, שנותן שתי הלחם על שני הכבשים בעודם חיים ומניח הכהן ידו תחתיהם ומניף מוליך ומביא מעלה ומוריד... ואמרו על זה 'וכן ללולב', כלומר שאף על פי שהנטילה גופה של מצוה ויצא בו בלא שום נענוע, וכמו שאמרו 'מדאגבהיה נפק ביה', מכל מקום הנענוע שיירי מצוה.

ביאור הר"פ פערלא לספר המצוות לרס"ג מילואים סי' ה

ולפי זה נראה ברור לכאורה דבין מצות לולב שבמדינה למצות לולב שבמקדש לא במשך זמן המצוה לבד יש חילוק ביניהן, דזו אינה נוהגת אלא ביום הראשון וזו נוהגת כל שבעת ימי החג, אלא גם בעיקר המצוה אף ביום הראשון יש חילוק גדול ביניהן, דבגבולין כיון דכתיב בה 'ולקחתם לכם ביום הראשון' וגו' אמרינן 'מדאגביה נפיק ביה', דמכיון דאגביה היינו לקיחה וקרינן ביה 'ולקחתם', כמו שפירש"י ז"ל (סו"פ לולב הגזול מב ע"א) ד"ה ה"ג הא מדאגבהיה וכו' ע"ש, וכן כתב בארחות חיים (הלכות לולב סי' כא) ע"ש. אבל במקדש דכתיב בה 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים', ודאי בהגבהה כל שהוא לחודה לא שייכא בה שמחה כלל, ואינו יוצא ידי חובתו

אלא א"כ יעשה גם הנענועים, שגם הם מכלל עיקר המצוה, דהנענועים משום שמחה ניהו, וכמו שכתב בפרדס הגדול לתלמידי רש"י ז"ל (סי' קפט) וז"ל שם, ונענע רבינו שלמה לאחר שהולך והביא שניהם והעלה והוריד, וטעמו משום שמחה רקדו כאילים היינו נענוע עכ"ל ע"ש. וכ"כ במעשה הגאונים (סי' נב) ובשבולי הלקט השלם (סי' שסז) ע"ש, וכן כתב הרב המאירי ז"ל (בסוכה לז ע"ב) דהנענועים הם להתעוררת שמחה ע"ש, וכיון דאפקה קרא בלשון 'ושמחתם' אינו יוצא ידי חובתו בלא נענועים. וגם נראה דההקפה נמי למ"ד דמקיפין בלולב בכלל מצות לולב דמקדש היא, דגם הקפה משום שמחה היא, כמו שכתב הלבוש והב"ח (בסי' תרס), דמהא טעמא כתב בכלבו דאבל אינו מקיף משום שאסור בשמחה ע"ש. ולפי זה אחר שתיקן ריב"ז משחרב בהמ"ק שיהא הלולב ניטל גם בגבולין כל שבעה זכר למקדש ודאי דומיא דמקדש תיקן, ולא נפיק בהגבהה כל דהוא בעלמא ידי חובתו עד שיעשה גם הנענועים.

ביאור הגר"א אור"ח סי' תרמד סעי' א

שחרית כו' - דמברכין בשעת ההלל, וכמ"ש בפרק ערבי פסחים [ק"ז] 'אפשר ישראל נוטלין' כו', והלל הוא אחר שחרית, כמו שכתוב בפרק ד' דראש השנה.

ממשניות שונות עולה חובת הנענועים:

[משנה כט:]

לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו, כשר.

והיכן היו מנענעין? ב'הודו לה' תחילה וסוף ו'באנא ה' הושיעה נא', דברי בית הלל. ובית שמאי אומרים: אף ב'אנא ה' הצליחה נא'. אמר רבי עקיבא: צופה הייתי ברבן גמליאל ורבי יהושע, שכל העם היו מנענעין את לולביהן, והם לא נענעו אלא ב'אנא ה' הושיעה נא'.

[משנה לז:]

[משנה מב.]

קטן היודע לנענע חייב בלולב.

וכן מבואר בברייתא:

השכים לצאת לדרך, מביאין לו שופר ותוקע, לולב ומנענע, מגילה וקורא בה, וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא.

[ברכות ל.]

עם זאת, בגמרא מבואר שהנענועים אינם מעכבים והמצוה מתקיימת מיד בשעת הגבהת ארבעת המינים:

[סוכה מב.]¹

מדאגבהיה נפק ביה.

על פי האמור יש להבין את יסוד חובת הנענועים – הואיל והמצוה מתקיימת מיד בשעת ההגבהה, מה טיבם של הנענועים?

מדברי המאירי עולה הסבר לכך:

שאף על פי שהנטילה גופה של מצוה ויצא בו בלא שום נענוע, וכמו שאמר 'מדאגבהיה נפק ביה', מכל מקום הנענוע שיירי מצוה.

[מאירי לז: ד"ה ולענין]

¹ וכעין זה אומרת הגמרא [פסחים ז:] לגבי ברכת המצוות על הלולב: "שאני התם דבעידנא דאגבהיה נפק ביה".

מדבריו נראה שהנענועים הם חלק ממצות "ולקחתם לכם"; אמנם המצוה מתקיימת מיד בשעת ההגבהה, שכן גם עצם הגבהת הלולב נחשבת למעשה לקיחה, אך מעשה לקיחה שלם מתקיים רק בנטילה המלווה בנענועים.

עם זאת, לאור דברי הגמרא הקושרת בין נענועי הלולב לבין מצות התנופה הקיימת בשתי הלחם ובכבשי עצרת, ניתן להציע הבנה שונה לחובת הנענועים. הגמרא אומרת:

תנן התם, שתי הלחם ושני כבשי עצרת, כיצד הוא עושה? מניח שתי הלחם על גבי שני הכבשין ומניח ידו תחתיהן ומניף, ומוליך ומביא מעלה ומוריד, שנאמר: 'אשר הונף ואשר הורם'. אמר רבי יוחנן: מוליך ומביא למי שהארבע רוחות שלו, מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו. במערבא מתנו הכי, אמר רבי חמא בר עוקבא אמר רבי יוסי ברבי חנינא: מוליך ומביא כדי לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד כדי לעצור טללים רעים. אמר רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבילא: זאת אומרת שיירי מצוה מעכבין את הפורענות, שהרי תנופה שיירי מצוה היא ועוצרת רוחות וטללים רעים. ואמר רבא: וכן בלולב. [סוכה לז:לח.]

הגמרא לומדת מדרך ההנפה על דרך נענוע הלולב – "מוליך ומביא מעלה ומוריד". ניתן ללמוד מכך, כי הטעמים שהאמוראים נתנו למצות התנופה – מעשה המראה את אדנות ה' על הכול ומעשה שבא לעצור רוחות רעות וטללים רעים – עומדים גם ביסוד חובת הנענועים.

נראה להעמיק את הקשר בין מצות תנופת שתי הלחם וכבשי עצרת לבין מצות נענועי הלולב. לגבי שתי הלחם אומרת הגמרא:

תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא... ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת? מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא, אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן. [ראש השנה טז.]

נמצא, ששתי הלחם באים לשם ריצוי וברכה בעבור פירות האילן.

בדומה לכך אומרת הגמרא לגבי ארבעת המינים, שהם באים לרצות על המים:

אמר רבי אליעזר: הואיל וארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים, וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם בלא מים, כך אי אפשר לעולם בלא מים. [תענית ב:]

מכך עולה שארבעת המינים, בדומה לשתי הלחם, באים כריצוי. לפיכך, כשם ששתי הלחם טעונים תנופה, כך ארבעת המינים טעונים נענועים.

על פי האמור יש לעיין בדברי המשנה הדנה "והיכן היו מנענעין":

והיכן היו מנענעין? ב'הודו לה' תחילה וסוף ו'באנא ה' הושיעה נא', דברי בית הלל. ובית שמאי אומרים: אף ב'אנא ה' הצליחה נא'. אמר רבי עקיבא: צופה הייתי ברבן גמליאל ורבי יהושע, שכל העם היו מנענעין את לולביהן, והם לא נענעו אלא ב'אנא ה' הושיעה נא'.

[משנה לז:]

המשנה מביאה את דעת בית הלל ובית שמאי שמנענעים ב"הודו לה'" וב"אנא ה'", ואת דעת רבן גמליאל ורבי יהושע שמנענעים ב"אנא ה'" בלבד. על פי ההבנה שהנענועים נעשים כריצוי וכתפילה, מובנת דעת רבן גמליאל ורבי יהושע שיש לנענע ב"אנא ה'", ואילו שיטת בית הלל ובית שמאי, שיש לנענע גם ב"הודו' לה'", טעונה ביאור.

תוספות מבארים את טעמם של בית הלל:

וטעמא דבית הלל, אף על פי שאין 'אנא ה' הושיעה נא' תחילת הפרק ולא סוף הפרק מנענעים, משום דכתיב 'אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ', וכתוב בתריה

'הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו', וכתוב נמי בתריה 'ואמרו הושיענו אלהי ישענו', והיינו 'ירננו', שמנענעים את הלולב ומשבחין ב'הודו' וב'אנא ה' הושיעה נא'. [תוס' שם, ד"ה בהודו]

תוספות מבארים ששעת הנענועים נלמדת מהכתוב "אז ירננו עצי היער", הנאמר בסמיכות להודיה ולבקשת הישועה.

הרא"ש כותב כדברי תוספות ומוסיף:

ואיתא במדרש, לפי שבראש השנה באין לדין ישראל ואומות העולם ואין יודעין מי יצא זכאי ומי יצא חייב, נתן הקדוש ברוך הוא מצוה זו לישראל שיהו שמחים בלולביהם כאדם היוצא מלפני השופט זכאי שהוא שמח, והיינו דכתיב 'ירננו עצי היער', כלומר ירננו בעצי היער כאשר יצאו מלפני ה' זכאין כשבאין לשפוט את הארץ, ובמה ירננו? ב'הודו' וב'הושיעה נא'. [רא"ש פ"ג ס"ו כו]

מדבריהם עולה הבנה חדשה ביסוד מצות הנענועים – הנענועים הם מעשה של רינון ושמחה.

הבנה זו מפורשת בשבולי הלפט:

וכן מצאתי במנהגות הגאונים ז"ל, שהיה מנענע רבינו שלמה ז"ל לאחר שהולך והביא שניהם והעלה והוריד, וטעמו משום שמחה, 'רקדו כאילים' היינו הנענוע.

[שבולי הלפט סדר חג הסוכות ס"ו שסז]

על פי דבריו, הנענוע הוא כעין 'ריקוד של הלולב', וזהו ביטוי של שמחה.²

הרי"פ פערלא מאמץ הבנה זו ביסוד חובת הנענועים, ועל פיה הוא נוקט שבמקדש הנענועים הם לעיכובא:

דבגבולין כיון דכתיב בה 'ולקחתם לכם ביום הראשון' וגו', אמרינן מדאגביה נפיק ביה, דמכיון דאגביה היינו לקיחה וקרינן ביה 'ולקחתם'... אבל במקדש דכתיב בה 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים', ודאי בהגבהה כל שהוא לחודה לא שייכא בה שמחה כלל, ואינו יוצא ידי חובתו אלא אם כן יעשה גם הנענועים, שגם הם מכלל עיקר המצוה, דהנענועים משום שמחה ניהו... וכיון דאפקה קרא בלשון 'ושמחתם' אינו יוצא ידי חובתו בלא נענועים. [ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג מילואים ס"ו ה]

לדבריו, רק מצות "ולקחתם לכם ביום הראשון" מתקיימת בהגבהה, אך מצות "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם" מתקיימת רק על ידי הנענועים. בהתאם לכך, במקדש, בו קיימת מצות "ושמחתם לפני ה' אלוהיכם שבעת ימים", וכן בנטילת הלולב כל שבעה בגבולין "זכר למקדש" – הנענועים הם לעיכובא.³

על פי הבנה זו, הנענועים שייכים דווקא להלל – זמן השמחה בלולב. אמנם, תוספות נוקטים שמלבד הנענועים שבהלל יש לנענע גם בשעת נטילת הלולב:

ובשעת ברכה לא מצינו אם חייב לנענע בתחילת נטילה, אלא מדאמרינן בפירקין 'קטן היודע לנענע חייב בלולב', משמע דמנענע בתחילת הברכה אף על פי שאינו יודע לקרות הלל. ועוד, מדתניא במסכת ברכות בסוף תפלת השחר: 'הקדים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע, לולב ומנענע, מגילה וקורא בה', משמע דמנענע בלא הלל. [תוס' סוכה לז: ד"ה בהודו]

² הראשונים דנו באריכות האם הנענוע צריך להיות מלווה בכסוס הלולב, וייתכן ששאלה זו מתקשרת להבנת מהות הנענועים: ריצוי או ביטוי של שמחה, ואכמ"ל.

³ דבריו מבוססים על ההבנה שקיימות שתי מצוות שונות: "ולקחתם" ו"ושמחתם"; בשיעור התשיעי [מצות ארבעת המינים] דנו במחלוקת הראשונים בעניין זה.

המאירי נוקט גם הוא בשיטה זו:

מלבד הנענוע שהוא מנענע בשעה שבא לברך עליו לצאת ידי חובת נטילה... שקבלה היתה בידם שאף בתוך ההלל היו מנענעים להתעוררות שמחה. [מאירי לז: ד"ה אמר המאירי]

לפי דבריו, עיקר מצות הנענועים היא בשעת נטילת הלולב והברכה עליו, אלא שנהגו לנענע גם בשעת ההלל "להתעוררות שמחה". מדבריו עולה, שהנענועים ביסודם הם חלק ממצות הנטילה (וכפי שהובא לעיל בשמו), והנענועים שבהלל אינם דין בנטילת לולב אלא באמירת ההלל – "להתעוררות שמחה".

מדברי הראב"ה עולה שיטה קיצונית עוד יותר. הראב"ה כותב ביחס לגמרא הלומדת את אופן הנענועים מתנופת שתי הלחם וכבשי עצרת:

ונראה בעיני שכל אילו הנענועים הם בשעת ברכה, אבל האי ניענוע דמתניתין ב'הודו לה' תחלה וסוף' וב'אנא ה' הושיעה נא' ניענוע בעלמא היא. וההיא ניענוע דמתניתין מפרש בירושלמי: 'למה מנענע? כדי לנענע כוחו של קטיגור', פירוש שלא יהיה יתד תקועה במקום נאמן. [ראב"ה הל' לולב סי' תרפג]

לדברי הראב"ה, עיקר הנענועים הם בשעת הנטילה⁴, ואילו הנענועים הנעשים בשעת אמירת ההלל נעשים רק "כדי לנענע כוחו של קטיגור"⁵, ולכן די בהם בנענוע בעלמא.

בדברי הרמב"ם מפורש לא כדברי הר"פ פערלא ולא שיטת הראב"ה והמאירי:

משיגביה ארבעה מינין אלו, בין שהגביהן כאחת בין בזה אחר זה בין בימין בין בשמאל, יצא... ומצוה כהלכתה שיגביה אגודה של שלשה מינין בימין ואתרוג בשמאל ויוליך ויביא ויעלה ויוריד וינענע הלולב שלשה פעמים בכל רוח ורוח. כיצד? מוליך ומנענע ראש הלולב שלשה פעמים ומביא ומנענע ראש הלולב שלשה פעמים, וכן בעליה וירידה, והיכן מוליך ומביא? בשעת קריאת ההלל ב'הודו לה' כי טוב' תחלה וסוף וב'אנא ה' הושיעה נא'.

[הל' לולב פ"ז ה"ט-י]

הרמב"ם כותב שהנענועים נדרשים לקיום המצוה כהלכתה אך אינם לעיכובא, ואינו מחלק בין המקדש לבין הגבולין (שלא כדברי הר"פ פערלא). עם זאת, הרמב"ם אינו מזכיר שיש לנענע בשעת הנטילה והברכה, ומבואר שלשיטתו הנענועים נעשים בשעת ההלל בלבד (שלא כשיטת תוספות הסוברים שהנענועים נעשים גם בשעת הנטילה)⁶. עולה מכך כי הרמב"ם מאמץ את ההבנה שהנענועים נעשים משום שמחה (ולכן הם נעשים בשעת ההלל), אך לשיטתו מצות "ושמחתם" אינה שונה במהותה ממצות "ולקחתם"; הן במקדש והן בגבולין נטילת הלולב נעשית לשם שמחה⁷, ולכן השלמת המצוה היא בנענועים הנעשים בשעת הביטוי לשמחה – שעת אמירת ההלל⁸.

השיטות השונות בגדר הנענועים וביחס בינם לבין מעשה הלקיחה, משליכות גם על שעת קיום מצות נטילת לולב.

⁴ נראה שלשיטתו הנענועים הם חלק ממעשה הנטילה.

⁵ הראב"ה משווה אותם לתקיעות דמעומד הנעשות 'לבלבל את השטן' [כדברי הגמ' ר"ה טז].

⁶ בשיטה זו מובאת בהגהות מיימוניות [שם, אות ט] בשם רבנו שמחה, וכן עולה מדברי תוספות במסכת פסחים [ז: ד"ה בעידנא].

⁷ כן מפורש בדבריו בספר המצוות [מ"ע קסט]: "שציוונו ליטול לולב ולשמוח בו לפני ה' שבעת ימים", וכן עולה מדבריו במורה הנבוכים [ג, מג]. [שיטתו התבארה בשיעור התשיעי 'מצות ארבעת המינים'].

⁸ כעין זה מבארים הגר"ז [ליקוטי הגר"ז ח"ב עמ' כ] והגר"ד [הררי קדם סי' קלג].

הטור כותב:

מצות לולב ביום ולא בלילה וכל היום כשר לנטילת לולב... ועיקר מצותו בשעת ההלל.

[טור או"ח סי' תרנב]⁹

לעומת זאת, המגן אברהם כותב:

ושל"ה כתב שינענע בסוכה קודם הליכתו לבית הכנסת. [מגן אברהם תרנב, ג]

הרב צבי פסח פראנק טוען שמחלוקת זו נעוצה בהבנת עיקר מקום הנענועים:

ולפי המבואר יש לומר דשני המנהגים תלויים בנענועים איזה מהם עיקר, דלכולי עלמא יש להסמיק את ברכת הלולב לנענועים שהם עיקר. ולדעת הטור והשולחן ערוך, שיש ליטול את הלולב ולברך עליו לפני קריאת ההלל, סבירא ליה שהנענועים שבהלל הם העיקר... והנהגים ליטול את הלולב לפני התפילה סבירא ליה שעיקר הנענועים הם בשעת ברכת הלולב. וממילא יש לברך לפני התפילה ובסוכה, שיש בזה מעלת הסוכה וגם זריזין מקדימין למצוות וגם שמוסיף בזה לזמן אחיזת הלולב. [מקראי קודש סוכות ח"ב סי' טז]

לדבריו, הטור סבור שעיקר הנענועים הם בהלל, ולכן יש ליטול בשעת ההלל. לעומתו, השל"ה סבור שעיקר הנענועים הם בשעת הברכה, ולכן אין מניעה ליטול שלא בשעת אמירת ההלל.

דבריו מבוססים על ההבנה שהנענועים הם חלק בלתי נפרד ממצות הנטילה. אולם, הביכורי יעקב נוקט שהנענועים מהווים מצוה נפרדת:

הכא לא אמרו חכמים שהנוטל לא יצא, רק שאצל מצות נטילה תיקנו גם כן מצות נענוע לעכב הפורענות. והרי אפילו בקרבן דתנופה דאורייתא לא מעכבת, כדאמרינן במנחות (דף צג:), כל שכן בלולב דאם לא נענע שרק ידי נענוע לא יצא, אבל ידי נטילה, שהיא מצוה אחרת, יצא. [ביכורי יעקב סי' תרנא ס"ק מ]¹⁰

על פי הבנה זו, שיטת השל"ה מוסברת באופן שונה: קיימת מצוה לנענע בשעת ההלל, אך אין חובה להסמיק להלל את קיום מצות לולב. לכן, ראוי לקיים את מצות הלולב בסוכה לפני התפילה, ובשעת ההלל לשוב וליטול את הלולב ולנענע בו.

בשולי הדברים נעיר, שביסוד הדברים עומדת שאלת היחס בין נטילת הלולב לבין קריאת ההלל.

המשנה ברורה כותב בביאור דברי השולחן ערוך [תרנב, ד] שיש ליטול את הלולב בשעת אמירת ההלל:

כדי לנענע ב'הודו' ו'הושיעה נא'. [משנה ברורה תרנב, ד]

מדבריו עולה, שאין קשר מהותי בין הלולב לבין ההלל, ויש להסמיק אותם מטעם טכני – כדי לקיים את מצות הנענועים¹¹.

לעומת זאת, הגר"א כותב:

דמברכין בשעת ההלל, וכמ"ש בפרק ערבי פסחים [ק"ז]: 'אפשר ישראל נוטלין' כו'.

[ביאור הגר"א תרמד, א ד"ה שחרית]

⁹ וכן כותב השולחן ערוך [תרנב, א].

¹⁰ דבריו מבוססים על ההבנה שהנענועים נועדו לשם ריצוי ועיכוב הפורענות (בדומה לתנופה).

¹¹ ואכן, המשנה ברורה ממשיך ומביא את מנהג השל"ה שלברך על הלולב בסוכה לפני התפילה.

הגר"א מביא כמקור לכך שמברכים על הלולב בשעת ההלל, את דברי הגמרא במסכת פסחים, המבארת מניין ששחיטת פסח שני טעונה הלל:

אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ונוטלין את לולביהן ואין אומרים הלל?! [פסחים צה:]

הגר"א לומד מדברי הגמרא, שבדומה לשחיטת הפסח, גם מצות הלולב טעונה הלל. מדבריו עולה, שהקשר בין לולב להלל אינו ייחודי למצוה זו, אלא זהו עיקרון כללי במצוות המועדים: אלו מצוות חגיגות, שיש בהן שמחה מיוחדת, ולכן יש לקיימן תוך אמירת הלל.

להערות ולתגובות: שלמה ליפשיץ

lshlomo26@gmail.com

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רחל בת יצחק וולטרס ז"ל
ולעילוי נשמת אברהם בן צבי פייר ז"ל